

Öğretmenlik Meslek Bilgisi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Tutum ve Özyeterlik Açısından Değerlendirilmesi

Özler ÇAKIR, Adnan KAN, & Önder SÜN BÜL *

Özet – Bu çalışma, tezsiz yüksek lisans (TYL) ve öğretmenlik meslek bilgisi programlarının (ÖMBP) öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve öz yeterlik algıları açısından karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum özelliğine ilişkin karşılaştırmalar ÖMBP’den 145 kız, 84 erkek, TYL’den 63 kız, 96 erkek öğrenci üzerinde; öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik özelliğine ilişkin karşılaştırmalar ise ÖMBP’den 139 kız 95 erkek, TYL’den 63 kız 96 erkek öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Elde edilen veriler üzerinde t testi ve varyans analizi yapılmış, betimsel istatistikler hesaplanmış ve alt problemler doğrultusunda yorumlanmıştır. Sonuç olarak; tezsiz yüksek lisans programlarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve öz yeterlik algıları üzerinde daha olumlu bir etkiye sahip olduğu bulgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tutum, özyeterlik, öğretmenlik meslek bilgisi programı, tezsiz yüksek lisans programı.

Abstract – The Evaluation of the Teaching Certificate Program and the Masters Program without Thesis with respect to Students’ Attitudes and Self-efficacy – This study aimed to compare the teaching certificate program and the masters program without thesis with respect to students’ attitudes towards teaching and self-efficacy. In order to compare the above-mentioned programs in terms of teaching attitudes of the students, the research was conducted on the 145 female and 84 male students from the teaching certificate program and 63 female and 96 male students from the masters program without thesis. For the comparison of the teacher self-efficacy, the participants were 139 female and 95 male students from the teaching certificate program and 63 female and 96 male students from the masters program without thesis. For the analysis of the data; the t-test, the variance analysis and the descriptive statistics were conducted and the findings were interpreted with respect to each research question. In general, the results of the study indicated that the masters program without thesis had more positive effects than the teaching certificate program in terms of the students’ attitudes towards teaching and their beliefs of self-efficacy.

Key words: Attitudes, self-efficacy, teaching certificate program, masters program without thesis.

Giriş

Ülkemizde 1997 yılında yapılan bir politika değişikliğiyle, eğitim fakültelerinde yeniden yapılanma süreci başlatılmıştır. Yeniden yapılanma, öğretmen yetiştirmede

---

* Özler Çakır ve Adnan Kan, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi; Önder Sünbül, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi araştırma görevlisi.

yeni bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde öğretmen yetiştiren bölümlerin programları YÖK tarafından standartlaştırılmıştır. Bölümlere yalnızca, dört yıllık program içerisinde seçmeli olarak yer alan derslerin belirlenmesinde serbestlik tanınmıştır.

Yeni yaklaşıma göre öğretmenler eğitim fakültelerinden yetişmektedirler. Sekiz yıllık temel eğitim için öğretmen yetiştiren dört yıllık programlar eğitim fakültesi bünyesinde yer alırken, ortaöğretim alan öğretmenliği için fen-edebiyat fakültesi mezunları, eğitim fakülteleri tarafından yürütülen tezsiz yüksek lisans programlarını tamamlama koşuluyla öğretmen olabilmektedirler (YÖK, 1998). Tezsiz yüksek lisans Programlarının açılmasıyla, öğretmenlik sertifika programları yoluyla öğretmen yetiştirme sürecine de son verilmiştir. Bunun gerekçesi ise YÖK (1998) tarafından herhangi bir alan fakültesinden mezun olan adaylara yönelik olarak düzenlenen öğretmenlik sertifika programlarının içerik ve süreç açılarından yetersiz kalarak kalitesizleşmesi, dolayısıyla da bu programlardan yetişen öğretmenlerin kalitesizleşmesi olarak dile getirilmiştir.

Ortaöğretim alan öğretmenlerinin yetiştirildiği tezsiz yüksek lisans programları, YÖK tarafından önerilen iki programdan (3,5+1,5; 4+1,5) genellikle 4+1,5 seçeneğine yönelmiştir. Tezsiz yüksek lisans programları ürünlerini yeni yeni vermeye başlamıştır. Bu programların hedeflendiği gibi daha nitelikli öğretmen yetiştirip yetiştirmediği ise araştırmalar yoluyla yanıtlanması gereken bir sorudur.

Ülkemizde nitelikli öğretmenin sahip olması gereken özellikler, yapılan çalışmalarla (Alkan, 2000; Küçükahmet, 1999; Özdemir ve Yalın, 1999) farklı boyutlarda ortaya konmaya çalışılmıştır. Öğretmen niteliklerine ilişkin yapılan çalışmalarda öğretmenlerin özyeterlik algılarının ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının öğretmenlik mesleğindeki başarı için önemli birer değişken olduğu ortaya konmaktadır.

Bilindiği gibi özyeterlik kavramı sosyal öğrenme kuramının öncülerinden olan Bandura'nın ortaya koyduğu bir kavramdır. Günümüzde öğretmenlerin özyeterlik algılarını saptamaya yönelik çalışmalar ile özyeterlik algısı ölçekleri geliştirme süreçlerini içeren araştırmalar yazın alanında dikkat çekmektedir (Denzine, Cooney ve McKenzie, 2005; Henson, Kogan ve Vacha-Haase, 2001; Lamorey, ve Wilcox, 2005; Lin ve Gorell, 2001; Morgil, Seçken ve Yücel, 2004; Shaugnessy, 2004; Tabak, Akyıldız ve Yıldız, 2003; Koçak- Usluel, 2006; Tschannen-Moran, Woolfolk- Hoy ve Hoy, 1998; Woolfolk- Hoy ve Burke-Spero, 2005).

Sosyal öğrenme kuramının en önemli ilkelerinden biri insanların kendileri hakkında düşünme, yargıda bulunma ve kendilerini yansıtmaya kapasitesine sahip olmalarıdır (Senemoğlu, 2004, s. 225). Bandura'ya (1997) göre özyeterlik algısı bireyin bir edimi, bir işi gerçekleştirmede ne derece yeterli olduğuna ilişkin inancı ya da algısıdır. Diğer bir deyişle, özyeterlik algısı bireyin bir işi gerçekleştirmedeki gerçek yeterlik düzeyini yansıtmaktan daha çok, bireyin kendi yeterliklerine ilişkin yargılarını yansıtır. Böylesi

bir ayrım önemlidir çünkü bireyler yeterliklerini kimi zaman abartırlar, kimi zaman da var olandan daha alt düzeyde görürler (Woolfolk-Hoy ve Burke-Spero, 2005). Böyle olmasına karşın, gerek öğretmen yetiştirme sürecinde gerekse de hizmet içi süreçte öğretmenlerin özyeterlik algılarının belirlenmesi önemli görülmektedir. Çünkü yapılan çalışmalar yüksek özyeterlik algısının hem birçok olumlu öğretmen davranışı [*positive teaching behaviours*] hem de öğrenci ürünleri [*student outcomes*] ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Bandura, 1997; Henson, Kogan ve Vacha-Haase, 2001).

Öte yandan özyeterlik kadar tutumlar da öğretmenlik mesleği açısından büyük önem taşımaktadır. Tutum bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarıyla davranışın önemli bir yordayıcısı olarak görülen psikolojik bir değişkendir. Tutum bir tutum nesnesine doğru bir eğilimi, o tutum nesnesine karşı ya da ondan yana olmayı içerir (Anderson, 1988; Keeves, 1988).

Marchant (1992), Bauch (1982) ile Ramsey ve Ransley'in (1986) çalışmalarının öğretmenlerin tutumlarının öğretme davranışlarıyla ve öğrencilerin başarılarıyla ilişkili olduğunu ortaya koyduğuna değinmektedir. Erden (1995) ise öğretmenlik meslek bilgisi derslerine öğretmen adaylarının gereken önemi vermediğini belirttiği çalışmada, öğretmen olmaya istekli öğrencilerin tutum puanları ortalamalarının istekli olmayan öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamakta ve mesleğine yönelik olumlu tutum geliştirmeyen bir öğretmenden istenilen verimi elde etmenin çok güç olduğuna değinmektedir. Baykara Pehlivan (2004) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile okula yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulguladığı çalışmada, aday öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğretmenliğe yönelik tutumları ile kayıtlı oldukları lisans programına yönelik tutumlarının birbirlerini etkilediğini vurgulamaktadır.

Bu nedenle öğretmen yetiştiren programların verimliliği ve etkililiği, programdan mezun olan aday öğretmenlerin mesleğe yönelik tutumlarının olumlu olması ve özyeterlik algılarının da yüksek olması ile değerlendirilebilir.

Yukarıda değinilen temel gerekçeden yola çıkılarak yürütülen bu çalışmanın amacı eğitim programlarının etkililiğini yordamaktır. Bu amaçla, kullanılabilir iki temel değişken olarak mesleki öz yeterlik algısı ve mesleğe yönelik tutum ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde yürütülen 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans programını (TYL) tamamlayan öğrencilerle aynı fakültede daha önce öğretmenlik Meslek bilgisi programını (ÖMBP) tamamlayan öğrenciler arasında belirtilen değişkenler açısından fark olup olmadığı aşağıda belirtilen araştırma soruları çerçevesinde araştırıldı.

Araştırma Soruları

- 1- ÖMBP'yi bitiren kız öğrencilerle, tezsiz yüksek lisans eğitimini bitiren kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında

anlamli bir fark var midir?

- 2- ÖMBP'yi bitiren erkek öğrencilerle, tezsiz yüksek lisans eğitimini bitiren erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında anlamli bir fark var midir?
- 3- ÖMBP'yi bitiren kız öğrencilerle, tezsiz yüksek lisans eğitimini bitiren kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları arasında anlamli bir fark var midir?
- 4- ÖMBP'yi bitiren erkek öğrencilerle, tezsiz yüksek lisans eğitimini bitiren erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları arasında anlamli bir fark var midir?
- 5- Tezsiz yüksek lisans eğitimini bitiren öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında cinsiyete ve öğrenim görülen bölümlere göre istatistiksel olarak anlamli bir fark var midir?
- 6- Tezsiz yüksek lisans eğitimini bitiren öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları arasında cinsiyete ve öğrenim görülen bölümlere göre istatistiksel olarak anlamli bir fark var midir?

Yöntem

Katılımcılar

Araştırma 1999-2000 akademik yılında ME.Ü. Eğitim Fakültesi öğretmenlik sertifikası programından mezun olan öğrencilerle, 2004-2005 akademik yılı bahar döneminde ve 2005-2006 akademik yılı güz döneminde tezsiz yüksek lisans programından mezun olan öğrenciler üzerinde yürütölmüştür. Öğretmenlik Sertifikası Programı öğrencilerine ilişkin katılımcı sayıları Çakır, Erkuş ve Kılıç'ın (2004) çalışmasından elde edilmiştir. Tezsiz yüksek lisans programındaki katılımcılar ise ölçme araçlarının her ikisini de yanıtlayan öğrencilerden olmuştur. Bu bağlamda, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum özelliğine ilişkin karşılaştırmalar ÖMBP'den 145 kız, 84 erkek, TYL'den 63 kız, 96 erkek öğrenci üzerinde; öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik özelliğine ilişkin karşılaştırmalar ise ÖMBP'den 139 kız 95 erkek, TYL'den 63 kız 96 erkek öğrenci üzerinde yürütölmüştür.

Veri Toplama Araçları

Veri toplamada iki ölçme aracı kullanılmıştır: (a) Erkuş, Sanlı, Bağlı ve Güven (2000) tarafından geliştirilen Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği, (b) Çakır, Erkuş ve Kılıç (2004) tarafından geliştirilen Mesleki Yeterlik Algısı Ölçeği. Aşağıda ölçeklere ait psikometrik özellikler özet olarak verilmiştir.

- 1- Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği, 22 maddeden oluşan ve beşli *Likert* tipi olan bu ölçeğin *Cronbach alfa* içtutarlılık katsayısı 0,99 dur.
- 2- Mesleki Yeterlik Algısı Ölçeği: Bu ölçek, 30 maddeden oluşan beşli *Likert* tipi bir ölçektir. Araştırmacılar tarafından yapılan analiz sonuçlarına göre, maddelerin tümünün seçici olduğu saptanmıştır. Temel bileşenler faktör analizi sonucunda özdeğeri 1,0'den büyük altı faktör bulunmasına rağmen, ölçeğin tek faktörde toplanma eğiliminde olduğu ifade edilmiştir. Ölçeğin *Cronbach alfa* içtutarlılık katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur.

İşlem

Ölçekler, tezsiz yüksek lisans programından 2004-2005 akademik yılı bahar döneminde ve 2005-2006 akademik yılı güz döneminde mezun olan öğrencilere uygulanmıştır. Formasyon eğitimi ile tezsiz yüksek lisans eğitimi alan öğrencilerin öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik algısı puanlarını cinsiyet ve alan açısından karşılaştırmak için Çakır, Erkuş ve Kılıç (2004) tarafından aynı ölçme araçları ile yapılan çalışmanın bulgularından yararlanılmıştır. Bunun için Formasyon eğitimi alan kız öğrencilerin ve erkek öğrencilerin sayısı, Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği'nden ve Mesleki Yeterlik Algısı Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları Çakır, Erkuş ve Kılıç (2004) tarafından yapılan çalışmadan elde edilmiştir. Yapılan son uygulamadan da belirtilen bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin birey sayısı, ortalama ve standart sapma bulunarak ortalamalar arası fark el ile bağımsız gruplar için t-testi yapılarak karşılaştırılmıştır. Diğer analizler SPSS 11.5 programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Kız öğrencilere ait öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puanlarının öğrenim görülen program türüne göre (TYL-ÖMBP) değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız gruplar için t-testi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'e göre TYL eğitimi alan kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları ile, ÖMBP eğitimi alan kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında, TYL eğitimi alan öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Bu bulgu TYL eğitimi alan öğrencilerin, ÖMBP öğrencilerine nazaran öğretmenlik mesleğine ilişkin daha olumlu bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 1: *Kız Öğrencilere Ait Tutum Puanlarının Öğrenim Gördükleri Programa Göre t- Testi Sonuçları*

<i>Program</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ÖMBP	145	69,45	13,71	206	-14,30	0,00*
TYL	63	94,02	10,21			

*p<0,05

Tablo 2: *Erkek Öğrencilere Ait Tutum Puanlarının Öğrenim Gördükleri Programa Göre t- Testi Sonuçları*

<i>Program</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ÖMBP	84	66,16	14,15	178	-11,60	0,00*
TYL	96	90,00	13,30			

*p<0,05

Erkek öğrencilere ait öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puanlarının öğrenim görülen program türüne göre (TYL-ÖMBP) göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız gruplar için t testi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2’ye göre, TYL eğitimi alan erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları ile, ÖMBP eğitimi alan erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında, TYL eğitimi alan öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Bu bulgu TYL eğitimi alan erkek öğrencilerin, ÖMBP eğitimi alan erkek öğrencilere nazaran öğretmenlik mesleğine ilişkin daha olumlu bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 1 ve Tablo 2’den elde edilen bulgular ışığında TYL öğrencilerinin (kız ve erkek) ÖMBP öğrencilerine göre öğretmenliğe ilişkin daha yüksek düzeyde (olumlu) tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Çalışmada incelenen diğer bir değişken olan öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik algısının öğrenim görülen program türüne göre farklılık gösterip göstermediği kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı analiz edilmiş ve bulgular Tablo 3 ve Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3’e göre, TYL eğitimi alan kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları ile, ÖMBP eğitimi alan kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Bu bulgu TYL eğitimi alan kız öğrencilerin, ÖMBP eğitimi alan kız öğrencilerle öğretmenlik mesleğine ilişkin olarak aynı düzeyde özyeterlik inancına sahip olduklarını göstermektedir. Fakat ortalamalar hemen hemen aynı olsa da, standart sapma değerleri TYL grubundaki bireylerin bu konudaki özyeterlik inançlarının daha homojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: *Kız Öğrencilere Ait Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Özyeterlik Puanlarının Öğrenim Gördükleri Programa Göre t-Testi Sonuçları*

<i>Program</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ÖMBP	139	96,72	17,31			
TYL	63	96,60	14,60	172	0,05	0,96

Tablo 4: *Erkek Öğrencilere Ait Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Özyeterlik Puanlarının Öğrenim Gördükleri Programa Göre t-Testi Sonuçları*

<i>Program</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ÖMBP	95	91,85	14,92			
TYL	96	96,35	16,18	189	-1,998	0,04*

*p<0,05

Tablo 4'e göre, TYL eğitimi alan erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları ile, ÖMBP eğitimi alan erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları arasında, TYL eğitimi alan öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Bu bulgu TYL eğitimi alan erkek öğrencilerin, ÖMBP eğitimi alan erkek öğrencilere nazaran öğretmenlik mesleğine ilişkin daha yüksek özyeterlik inancına sahip olduklarını olduklarını göstermektedir.

TYL eğitimi alan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında cinsiyete ve öğrenim görülen bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı iki yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5'e göre, TYL eğitimi alan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puan ortalamaları arasında cinsiyete ve öğrenim görülen bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuç, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumun cinsiyete ve öğrenim görülen bölüme göre değişmediğini göstermektedir. Bölüm ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler çapraz tablo [*cross tab.*] şeklinde Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde, bölüm ve cinsiyete göre öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ölçeğinden elde edilen puanların ortalamaları 88,95 ile 94,41 arasında değişmektedir. En yüksek ortalama sosyal bilimler bölümünde öğrenim gören kız öğrencilere en düşük ortalama ise fen bilimlerinde öğrenim gören erkek öğrencilere aittir. Tablo 6'da ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

Tablo 5: *Cinsiyete ve Öğrenim Görülen Bölümlere Göre Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutum Puanlarının ANOVA Sonuçları*

<i>Varyansın kaynağı</i>	<i>Kareler toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Cinsiyet	483,015	1	483,015	3,171	0,07
Bölüm	34,615	1	34,615	0,227	0,63
Cinsiyet*Bölüm	0,024	1	0,024	0,000	0,99
Hata	22,545	148	152,332		
Toplam	1.296.371	152			

Tablo 6: *Cinsiyet ve Öğrenim Görülen Bölümlere Göre Betimsel İstatistikler*

<i>Cinsiyet</i>	<i>Bölüm</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Std. sapma</i>
Erkek öğrenci	<i>Sosyal bilimler</i>	90,13	14,22
	<i>Fen bilimleri</i>	88,95	10,68
	<i>Toplam</i>	89,86	13,42
Kız öğrenci	<i>Sosyal bilimler</i>	94,41	10,45
	<i>Fen bilimleri</i>	93,29	9,55
	<i>Toplam</i>	94,14	10,17
Toplam	<i>Sosyal bilimler</i>	91,79	13,00
	<i>Fen bilimleri</i>	90,64	10,34
	<i>Toplam</i>	91,52	12,41

bulunamamasına rağmen sosyal bilimlerde öğrenim gören öğrencilerin fen bilimlerinde öğrenim gören öğrencilere göre, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu diğer bir bulgudur.

Tezsiz yüksek lisans eğitimi alan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları arasında cinsiyete ve öğrenim görülen bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı iki yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7’ye göre, tezsiz yüksek lisans eğitimi alan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik puan ortalamaları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken, öğrenim görülen bölümlere göre anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç, öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik algısının cinsiyete göre değişmezken, öğrenim görülen bölüme göre değiştiğini göstermektedir. Bölümlere göre ortalamalar göz önünde tutulduğunda bu farkın sosyal bilimlerde öğrenim gören öğrenciler lehine olduğu gözlenmiştir. (Sosyal Bilimler 98,67; Fen

Tablo 7: Cinsiyete ve Öğrenim Görülen Bölümlere Göre Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Özyeterlik Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Cinsiyet	37,780	1	37,780	0,170	0,68
Bölüm	1.887,470	1	1.887,470	8,430	0,04*
Cins*Bölüm	9,055	1	9,055	0,040	0,84
Hata	33.106,860	148	223,690		
Toplam	1.452.541,9	152			

*p<0,05

Tablo 8: Cinsiyet ve Öğrenim Görülen Bölümlere Göre Betimsel İstatistikler

Cinsiyet	Bölüm	Ortalama	Std. Sapma
Erkek öğrenci	Sosyal Bilimler	98,37	16,98
	Fen Bilimleri	89,28	12,27
	Toplam	96,22	16,40
Kız öğrenci	Sosyal Bilimler	98,98	13,09
	Fen Bilimleri	91,07	13,02
	Toplam	97,10	13,40
Toplam	Sosyal Bilimler	98,61	15,53
	Fen Bilimleri	89,97	12,41
	Toplam	96,56	15,27

Bilimleri 90,17). Bu durum sosyal bilimler öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterliklerinin daha güçlü olduğunu göstermektedir. Bölüm ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler çapraz tablo [cross tab.] şeklinde Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, bölüm ve cinsiyete göre öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ölçeğinden elde edilen puanların ortalamaları 89,28 ile 98,98 arasında değişmektedir. En yüksek ortalama sosyal bilimler bölümünde öğrenim gören kız öğrencilere en düşük ortalama ise fen bilimlerinde öğrenim gören erkek öğrencilere aittir. Tablo 8’e dayanarak, sosyal bilimlerde öğrenim gören öğrencilerin fen bilimlerde öğrenim gören öğrencilere göre, hem erkek öğrencilerde hem de kız öğrencilerde daha yüksek ortalamaya sahip olduğu ve bölümlere göre öğretmenlik mesleğine dönük özyeterlik puan ortalamaları arasındaki manidar farklılığın kaynağının bu farklılık olduğu söylenebilir.

Tartışma

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretmenlik meslek bilgisi programından 1999-2000 akademik yılında mezun olan öğrencilerle 2004 yılında aynı fakültenin tezsiz yüksek lisans programına başlayan ve 2005-2006 akademik yılının güz yarıyılında mezun olan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının ve öz yeterlik algılarının karşılaştırıldığı araştırmanın sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Tezsiz yüksek lisans programından mezun olan kız ve erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları ortalamaları, öğretmenlik meslek bilgisi programından mezun olan kız ve erkek öğrencilerin tutum puanları ortalamalarından daha yüksektir. Bu sonuç şöyle yorumlanabilir: Program farklılığı tutum farklılığına da yol açmış olabilir. Öğrencilerde öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutum geliştirme açısından tezsiz yüksek lisans programı, öğretmenlik meslek bilgisi programından daha etkili olmuştur. Tezsiz yüksek lisans programının belirtilen değişken açısından daha etkili olmasının kaynakları ise farklılaşabilir. Bilindiği gibi, 1999-2000 yılında açılan öğretmenlik meslek bilgisi programları, mezuniyetleri hangi alandan olursa olsun (İngilizce hariç) programa katılan adayları sınıf öğretmeni olmak üzere yetiştirmiştir. Dolayısıyla bu programı tamamlayan öğrenciler, mezun oldukları lisans programının (matematik, fizik, sosyoloji, vb) dışındaki bir alanda (sınıf öğretmenliği alanında) öğretmenlik yapmak üzere yetiştirilmişlerdir. Bu durum ise o dönemde programa katılan öğrencilerin mesleğe yönelik tutumlarını bir değişken olarak etkilemiş olabilir. Tezsiz yüksek lisans programına katılan öğrenciler ise, mezun oldukları alanda öğretmenlik yapmak üzere yetiştikleri için mesleğe yönelik tutumları, meslek bilgisi programı öğrencilerinden daha olumlu olmuş olabilir. Farklılığı ortaya çıkaran bir diğer neden ise tezsiz yüksek lisans programının içeriğinin (zorunlu ve seçimsel meslek bilgisi dersleri) ve süresinin (bkz YÖK, 1998) olumlu tutum geliştirmede daha etkili olacak biçimde düzenlenmiş olması olabilir.

Öğretmenlik meslek bilgisi programına katılan kız öğrencilerle, tezsiz yüksek lisans programına katılan kız öğrencilerin özyeterlik algıları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmezken, program değişikliği erkek öğrencilerin özyeterlik algılarında farklılık yaratmıştır. Tezsiz yüksek lisans programından mezun olan erkek öğrencilerin özyeterlik algıları, öğretmenlik meslek bilgisi programından mezun olan erkek öğrencilerin özyeterlik algılarından daha yüksektir.

Çalışmanın sonuçları tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin tutum puanlarının cinsiyete ve öğrenim görülen bölüme göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Kısacası program, tutum açısından cinsiyetler arasında bir farklılık yaratmamıştır. Bu durum Çakır, Erkuş ve Kılıç'ın (2004) çalışmasının sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Araştırmacılar, öğretmenlik meslek bilgisi programına katılan kız öğrencilerin tutum puanlarının aynı programa katılan erkek öğrencilerin tutum puanlarından daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Bu bulgulara dayalı olarak, hem kız hem de erkek öğrencilerin mesleğe yönelik tutumlarını aynı biçimde etkilediğinden, tezsiz yüksek

lisans programının, öğretmenlik meslek bilgisi programından daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü etkili bir programın, cinsiyetler arası farklılık yaratmaması beklenir.

Tezsiz yüksek lisans programına katılan kız ve erkek öğrencilerin tutum puanlarının, öğretmenlik meslek bilgisi programına katılan kız ve erkek öğrencilerin tutum puanlarından daha yüksek olmasının bir başka nedeni ise, tezsiz yüksek lisans programına katılan öğrencilerin mezun oldukları lisans programlarına yönelik olarak dershanelerde öğretmenlik yapıyor olmaları da olabilir. Bu yolla tezsiz yüksek lisans öğrencileri program yoluyla kazandıkları mesleki bilgi ve becerileri gerçek hayatta uygulama olanağına sahip olmaktadır. Bu durum ise onların sınıf ortamında daha etkili öğretmenler olmalarını sağlayarak mesleğe yönelik daha olumlu tutum geliştirmelerine de yol açmış olabilir.

Tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin özyeterlik algılarının da tutumlara ilişkin bulgulara paralel olarak cinsiyetler arasında farklılık göstermediği araştırmanın bir diğer sonucudur. Bu sonuç, Morgil, Seçken ve Yücel'in (2004) çalışmasının sonuçlarıyla çelişmektedir. Araştırmacılar, erkek öğretmen adaylarının kimya öğretimine yönelik özyeterlik algılarının kız öğretmen adaylarının kimya öğretimine yönelik özyeterlik algılarından daha yüksek olduğunu saptamışlar; bu durumu ise erkeklerin kız öğrencilere göre bir çok konuda kendine güvenme davranışı ve daha güçlü benlik duygusu taşıdığını gösterme çabası içinde olmalarına bağlamışlardır. Ancak yine yukarıda da belirttiğimiz gibi, etkili bir programın yine özyeterlik algısı açısından da cinsiyetler arası bir farklılık yaratmaması, eğer böyle bir farklılık var ise ortadan kaldırması beklenir. Bu anlamda, programın bu açıdan da başarılı olduğu söylenebilir.

Ancak araştırma, özyeterlik algısının öğrenim görülen bölümlere göre farklılaştığı sonucunu ortaya koymaktadır. Sosyal alanlar eğitimi programına katılan öğrencilerin özyeterlik algıları, fen ve matematik alanları eğitimi programına katılan öğrencilerin özyeterlik algılarından daha yüksektir. Bu durum ise, programın içeriğinin sosyal alanlardan gelen öğrencilerin artalan bilgileriyle daha uyumlu ve onlara daha yakın olmasından kaynaklanmış olabilir. Fen ve matematik alanlarından gelen öğrenciler, öğretmenlik mesleğini tanıdıkça, öğretmenliğin sosyal boyutunu (iletişim, dili yetkin olarak kullanma, insan ilişkileri ve sorun çözümü) daha çok keşfetmeye başlamış ve bu açıdan kendilerini sosyal alanlardan gelenlere göre daha yetersiz algılamış olabilirler.

Kaynakça

Alkan, C. (2000). Meslek ve öğretmenlik mesleği. İçinde Sönmez, V. (Ed), *Öğretmenlik mesleğine giriş* (ss. 191-230). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Anderson, L.W. (1988). Attitude measurement: Attitudes and their measurement, In Keeves, J.P. (Ed.), *Educational research methodology and measurement: An international handbook* (ss. 421-426). New York, Pergamon Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Baykara-Pehlivan, K. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve okul tutumları arasındaki ilişki. *Eğitim Araştırmaları*, 14, 211-218.
- Çakır, Ö., Erkuş, A., ve Kılıç, F. (2004). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1999-2000 yılı öğretmenlik meslek bilgisi programının (ÖMBP) çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.
- Denzine, G.M., Cooney, J.B., ve McKenzie, R. (2005). Confirmatory factor analysis of the teacher efficacy scale for prospective teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 689-708.
- Erden, M. (1995). Öğretmen adaylarının öğretmenlik sertifikası derslerine yönelik tutumları. *HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 99-105.
- Erkuş, A., Sanlı, N., Bağlı, M.T., ve Güven, K. (2000). Öğretmenliğe ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 25(116), 27-34.
- Henson, R.K., Kogan, L.R., ve Vacha-Haase, T. (2001). A reliability generalization study of the teacher efficacy scale and related instruments. *Educational and Psychological Measurement*, 61(3), 404-420.
- Keeves, J.P. (1988). *Educational research methodology, and measurement: An international handbook*. New York: Pergamon Press.
- Koçak-Usluel, Y. (2006). Öğretmen adayları ve öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı öz-yeterliklerinin karşılaştırılması. *Eğitim Araştırmaları*, 22, 233-243.
- Küçükahmet, L. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (2. Basım). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Lin, H. ve Gorell, J. (2001). Exploratory analysis of pre-service teacher efficacy in Taiwan. *Teaching and Teacher Education*, 17, 623-635.
- Lomorey, S. ve Wilcox, M.J. (2005). Early intervention practitioners' self-efficacy: A measure and its applications. *Early Childhood Research Quarterly*, 20, 69-84.
- Marchant, G.J. (1992). Attitudes toward research based effective teaching behaviors. *Journal of Instructional Psychology*, 19(2), 127-131.
- Morgil, İ., Seçken, N., ve Yücel, S. (2004). Kimya öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 62-72.
- Özdemir, S. ve Yalın, H.İ. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (2. Basım). Ankara: Nobel Yayın.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Shaughnessy, M.F. (2004). An interview with Anita Woolfolk: the educational psychology of teacher efficacy. *Educational Psychology Review*, 16(2), 153-176.
- Tabak, R.S., Akyıldız, N., ve Yıldız, S. (2003). Öğretmenlerin özyeterkinlik algılama düzeyleri ve çevre duyarlılığı. *Eğitim Araştırmaları*, 10, 134-146.
- Tschannen-Moran, M., Woolfolk-Hoy, A., ve Hoy, W. (1998). Teacher efficacy: its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68, 202-248.
- Woolfolk-Hoy, A. ve Burke-Spero, R. (2005). Changes in teacher efficacy during the early years of teaching: A comparison of four measures. *Teaching and Teacher Education*, 21, 343-356.
- YÖK. (1998). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara: YÖK.